

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

УДК: 378.015.31:316.621(477)

DOI 10.31494/2412-9208-2019-1-3-171-181

FACTORS OF SOCIAL ACTIVITY FORMATION OF FUTURE
SOCIONOMIC SPECIALISTS

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ
АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ
ПРОФЕСІЙ

Kateryna AVERINA,
Candidate of Pedagogical
Sciences, Associate Professor

<https://orcid.org/0000-0003-0280-0848>
e.s.averina11@gmail.com

*Bogdan Khmelnytsky Melitopol State
Pedagogical University*

✉ 20 Getmanska Str,
Melitopol, Zaporizhzhia region,
72312

Катерина АВЕРІНА,
кандидат педагогічних наук, доцент

*Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

✉ вул. Гетьманська, 20
м. Мелітополь, Запорізька обл.,
72312

Original manuscript received: October 15, 2019

Revised manuscript accepted: December 11, 2019

ABSTRACT

The article presents the results of the author's empirical study of the factors influencing the formation of the social activity of students of socionomic professions. The author gives a working definition of "social activity" and proves the possibility of its use in the framework of this research. Social activity is one of the leading qualities of a person, an essential for the harmonization of his relations with society and the state, stabilizes the unity of goals of social and state development. The article describes the content of professional qualities of future socionomic specialists, the place of social activity in the structure of professional training of teachers, social workers, and psychologists, as representatives of the socionomic direction. The role of objective and subjective factors influencing the formation of social activity of higher education applicants is also shown. In modern conditions, these factors have a controversial impact on the development of a socially active personality in the context of professional training. The main contradiction found in the article is the presence of various institutions (family, education, media, etc.), which can participate in the formation of youth social activity, and the lack of purposeful activity on their part. No less important contradiction of social activity formation of the future specialists of socionomic processes is the fact that the requirement of society to form a special type of personality, characterized by civic consciousness and setting on different types of social activity, is growing.

Key words: *higher education applicants, future specialist, professional competence, social activity, socionomic professions.*

Зростання ролі громадянського суспільства в Україні, нові геополітичні реалії визначають замовлення сім'ї та системи освіти на

формування в підростаючого покоління соціальної активності та підготовка до життя. Соціальна активність є однією із провідних якостей особистості, передумовою гармонізації її відносин із суспільством і державою, стабілізує єдність цілей суспільного і державного розвитку. В умовах соціальної трансформації сучасного українського суспільства, реформи системи освіти і виховання, формування соціальної активності в молодіжному середовищі є не зовсім керованим.

Участь здобувачів вищої освіти в життєдіяльності суспільства на сучасному етапі багато в чому залежить від рівня розвитку соціальної активності. Стан нестійкості, перехідності, кризовості громадського розвитку змінює форми і механізми її формування в молоді, обумовлює необхідність вивчення її особливостей та факторів формування, що активізує глибоке теоретичне осмислення цієї проблеми. Разом з тим проблема соціальної активності стає предметом ретельного педагогічного, соціологічного та психологічного аналізу в сучасній вітчизняній науці. Отже, метою статті є визначення факторів, що впливають на формування соціальної активності майбутніх фахівців соціономічних професій.

Проблема соціальної активності особистості завжди перебувала в центрі уваги дослідників. Поняття “соціальна активність” широко використовується в працях філософів, психологів, педагогів і соціологів. Різним аспектам формування соціальної активності присвячені дослідження педагогів Є. Ануфрієва, Є. Белозерцева, Л. Захарової, Л. Іванова, В. Ліпський, В. Мордкович, Н. Майн. Різні аспекти проблеми виховання соціально активної особистості розкрито в працях І. Беха, О. Чугунової, Т. Мальковської, Н. Остапенко, І. Павлова та інших [1; 6; 8; 10; 12]. У цих роботах розглядалися як загальнотеоретичні проблеми соціальної активності, так і проблеми соціальної активності різних соціально-професійних груп (студентства, учнів шкіл, робітничого класу та ін.).

У сучасному суспільстві підвищується соціальна значимість соціономічних професій, серед яких педагог, психолог, соціальний працівник є одними із найбільш затребуваних фахівців. Узагальнення і систематизація даних з проблеми професійно важливих якостей, виявлення сторін і форм проявів просоціальності як однієї з основних якостей, виступають завданням актуальним та своєчасним. Незважаючи на рівень опрацювання багатьох питань, до цього часу теорія і практика не мають чітких орієнтирів щодо професійних якостей вищезазначених фахівців соціономічних професій. Їх рішення сприяє ефективному порозумінню з оточуючими, дозволяє збалансувати негативні аспекти міжособистісних відносин, служить моральному зростанню особистості фахівця.

У психолого-педагогічних дослідженнях склалися передумови, що дозволяють здійснити теоретичне осмислення зазначеної проблеми. До таких передумов слід віднести аналіз напрямків вивчення і виділення професійно важливих якостей. Зазвичай вони розглядаються як набір індивідуальних особливостей, властивостей і станів, здібностей, знань, умінь і навичок, а також ключових кваліфікацій (М. Дьяченко, Е. Зеер, Є. Климов, В. Маришук, Д. Мартені, Н. Пряжніков, С. Шишов та ін.) [6].

Окремі питання професійного самовизначення молодого покоління вже досліджувалися раніше педагогами і психологами, соціологами, філософами. Аналіз вітчизняних та закордонних літературних джерел свідчить, що дослідження професійного самовизначення здійснюється в рамках декількох напрямків, серед яких слід виділити соціологічний (В. Водзинська, І. Кон, А. Маслоу, Д. Сьюпера, М. Тітми), профорієнтаційний (Є. Головаха, А. Голомшток, Є. Клімов, Н. Пряхніков, П. Шавір), життєдіяльнісний (К. Абульханова-Славська, Л. Божович, Е. Еріксона, Е. Фромма та ін.), функціонування суб'єкта в межах соціономічних професій та розширення спектру його ролей (А. Журавльов, В. Зазикін, О. Занковський, Б. Косов, Р. Кричевський, К. Левін, Н. Ревенко, Ф. Тейлор). Розвиток різноманітних особистісних та професійних якостей у процесі підготовки групи фахівців соціономічних спеціальностей досліджувались у контексті формування: професійної культури (Н. Герасімова, І. Нікішина, О. Проніна) [4]; емоційного інтелекту (О. Чіркїна), просоціальної мотивації (Т. Брессо); полікультурної компетенції (А. Скріпкіна, О. Горін), конфліктологічної культури (Т. Браніцька) [2].

Ми зупинимось на розгляді професійної діяльності фахівців соціономічних професій, чия діяльність як форма самореалізації особистості обумовлена морально-етичними принципами по відношенню до свого об'єкта, тобто професій, що мають деонтологічний статус. Діяльність фахівця соціономічної професії спрямована на досягнення таких суспільних ідеалів, як добробут, здоров'я, висока якість життя, розвиток особистості, здобуття освіти та ін. Більшість дослідників проблеми ефективної професійної діяльності фахівців соціономічних професій звертають увагу на наявність визначених спеціальних здібностей до цього виду діяльності. До загальних схильностей відносяться: позитивне сприйняття світу; альтруїстична спрямованість; бажання працювати з людьми і для людей; вміння слухати і чути співрозмовника, а також самому ясно і послідовно викладати свої думки; вміння знайомитися і спілкуватися з новими людьми та ін.

До професійно значущих якостей відносяться: емоційна стійкість; емпатія; рефлексія; спостережливість; уважність; швидкість прийняття рішень; організаторські та комунікативні здібності. Крім загальних схильностей і професійно значущих компетентностей для успішної діяльності представники соціономічних професій повинні володіти певним набором моральних якостей. Л. Поповим були розмежовані ті якості, які обумовлюють спрямованість людини на добро або зло. До перших були віднесені смиренність, каяття, самовиховання, гуманність, скромність, великодушність, відповідальність, чесність та ін. До других – підступність, хамство, егоїзм, аморальність, цинізм, задрість, безпринципність та ін. Наявність емоційного ставлення може бути важливою умовою для успішного професійного процесу, приносить задоволення і потреба в подальшій діяльності.

Є. Єрмолаєва зазначає, що "в соціально значущих професіях у комплексі нормативних вимог центральне місце займають етико-

деонтологічні вимоги до професіонала ...”. Для соціономів “важливі як гласні, формалізовані етичні норми, так і негласні, неформальні, не зафіксовані в документах, але реальні й пропоновані професіоналу його оточенням”.

В. Мілакова зазначає, що “базовою характеристикою, “фундаментом” соціономічних професій є соціальна активність особистості, що бере свій початок у повсякденному житті, однак успішно перетворена через комплекс мотивів у професійну діяльність” [9, с.129-131].

Із аналізу наукових праць попередників та нашого теоретичного дослідження ми можемо констатувати, що соціальна активність нами розуміється як інтегральна якість особистості, що реалізується в різних видах самодіяльності, у процесі якої відбувається її самореалізація, обумовлена об’єктивними і суб’єктивними факторами. Таке визначення, на наш погляд, дозволяє: по-перше, вказати на необхідність розгляду соціальної активності у двох значеннях: як соціальної якості особистості, певної характеристики її діяльності (самодіяльності, добровільної діяльності особистості) і єдності особистого й громадського; по-друге, проявів соціальної активності обумовлені історично – об’єктивними факторами, а також інтересами самої особистості; по-третє, при прояві соціальної активності відбувається самореалізація особистості в певній соціальній сфері.

Цікава також класифікація форм, а точніше рівнів і сфер, соціальної активності запропонована С. Тетерським. Він виділяє такі рівні: людина-людина (благодійний рівень), людина-виробництво (соціально-економічний рівень), людина-природа (екологічний), людина-держава (соціально-політичний) і людина-суспільство (культурний та інформаційний рівень) [11].

А. Сапронов виділяє дві основні форми прояву соціальної активності: адаптивну і творчу. Адаптивна соціальна активність характеризується пристосуванням індивідів до умов навколишнього середовища. При цьому формами адаптивної активності можуть виступати, наприклад, рекреаційна, споживча та ін. У свою чергу, соціальна творчість розглядається дослідником як вища форма соціальної активності особистості, яка здатна змінити фундаментальні закономірності розвитку суспільства [10]. Так чи інакше, соціальна активність молоді проявляється в найрізноманітніших формах, що викликає необхідність теоретичного та емпіричного вивчення цього феномена.

Які з форм соціальної активності найбільш популярні серед майбутніх фахівців соціономічних професій, ми спробували з’ясувати в ході анкетування, проведеного нами на базі Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Методом збору первинної інформації стали анкетне опитування, глибинне інтерв’ю, аналіз документів. Опитано 180 здобувачів вищої освіти (вибірка багатоступенева, квотна). Експертами були викладачі, заступники деканів, завідувачі кафедр.

У дослідженні нас цікавило питання про те, які фактори впливають на формування соціальної активності здобувачів вищої освіти соціономічного напрямку. Слід зазначити, що під соціальною активністю

ми розуміємо інтегральну якість особистості, реалізовану в різних видах самодіяльності, у процесі якої відбувається її самореалізація, обумовлена об'єктивними і суб'єктивними факторами.

До об'єктивних факторів належать: держава (політичний курс та ідеологія), економіка країни, діяльність інститутів соціалізації (сім'я, система освіти, ЗМІ, громадські організації). Звернемося до розгляду об'єктивних чинників. Одним з важливих чинників є вплив держави, її політики та ідеології на формування соціальної активності молоді. Результати проведеного нами дослідження зафіксували, що 21% опитаних здобувачів вищої освіти вважають, що їх життя безпосередньо визначає політика держави, на думку 23% опитаних, цей зв'язок є досить слабким. Ми вважаємо, що держава через свої установи та організації повинна забезпечувати фундаментальний рівень виховання особистості, ставлячи перед собою мету сформуванню соціально активної особистості. Однак у більшості випадків держава (перш за все органи влади) не створюють необхідних умов формування її в молоді, в тому числі й у представників студентської молоді. У цьому ми бачимо одне з протиріччя розвитку в них соціальної активності.

Політика держави і реформи, що вона провадить, безумовно, впливають на життя молоді, а саме на можливість реалізації основних прав (Права на життя, власність, освіту, трудову діяльність та ін.) – це відзначають 40% респондентів. Рівень матеріального благополуччя відзначають 30,7% респондентів, можливість самореалізації – 34%. Дослідження зафіксувало, що кожен третій респондент зазначив взаємозв'язок діяльності держави з рівнем матеріального благополуччя. Це можна пояснити тим, що економічні чинники, такі, як високий рівень бідності, низьке зростання заробітної плати, високе зростання цін та інфляції, низький рівень соціального захисту населення, роблять значний вплив на життя населення сучасної України. Вони детермінують насамперед низьку оцінку інститутів влади і протестні настрої, які, у свою чергу, впливають на формування соціальної активності молоді.

Таким чином, як ми з'ясували, державна політика багато в чому визначає зміст соціальної активності студентської молоді. Більшість здобувачів вищої освіти (близько 50,0% опитаних) пов'язують свою соціальну активність з навчальною та спортивною діяльністю. Тут ми бачимо явне протиріччя між декларованим у суспільстві портретом активного громадянина, який бере участь у політичній і соціальній сферах, й реальним станом справ на практиці. Наступний фактор, який ми виділили, – вплив діяльності інститутів соціалізації. Ми можемо відзначити, що діяльність інститутів соціалізації залежить від держави та її політики, оскільки саме вони виступають транслятором державної ідеології та цінностей, декларованих сучасному етапу розвитку суспільства.

Розглянемо, наскільки впливає діяльність інститутів соціалізації на формування соціальної активності молоді та зокрема майбутніх фахівців соціономічних професій. Особливу роль в соціалізації грає родина, сім'я. Сутність сім'ї у формуванні соціальної активності особистості виражається в її функціях, де провідне значення відводиться функції

залучення індивіда до соціального досвіду, який виробило людство, входження людини в культуру, прилучення до цінностей і норм, форм участі в соціальній діяльності та ін. Інститут сім'ї є сьогодні досить нестійким утворенням, оскільки його члени часто не здатні зробити істотний вплив на формування соціальної активності. На наш погляд, інститут сім'ї зазнає значних змін. Реформи супроводжуються збільшенням плюралізму норм, цінностей і моделей поведінки, дія яких ускладнює процес адекватного їх сприйняття і інтеріоризації. Цей факт ми можемо відзначити як одне з протиріч у формуванні соціальної активності студентської молоді. У той же час роль сім'ї знижується в процесі формування соціальної активності підростаючого покоління.

Передача від покоління до покоління соціального досвіду, основних норм і цінностей в сучасних умовах є досить суперечливою. Серед представників середнього і старшого покоління переважають полярні ціннісно-нормативні орієнтації, традиційні стереотипи мислення і поведінки, що неминуче вступає в протиріччя з багатьма намірами й установками підростаючого покоління [10]. Наше дослідження встановило, що 65,0% респондентів вважають, що сім'я повинна відігравати активну роль у формуванні й підвищенні рівня соціальної активності індивіда. Частина експертів також вказали на роль сім'ї, пояснюючи це тим, що в сучасних умовах інститут сім'ї не справляється з реалізацією своїх функцій, особливо в сфері громадянського та політичного виховання.

Таким чином, сім'я є, на наш погляд, важливим фактором, що впливає на формування соціальної активності здобувачів вищої освіти, проте тут спостерігається протиріччя, з одного боку, декларується необхідність підвищення ролі сім'ї і наявність негативної ситуації формування соціально активної особистості, з іншого боку, сьогодні в сім'ї відсутня система конкретних заходів розвитку й формування соціальної активності.

Особливу соціалізуючу роль на сучасному етапі в країні грають освітні структури, залишаючись, мабуть, єдиним позитивно діючим інститутом соціалізації, яка здійснюється через шкільні курси історії, суспільствознавства, курси суспільних наук в середніх спеціальних і закладах вищої освіти. Крім того, освіта робить людину більш поінформованою, активною, а також збільшує відчуття значущості власної участі в суспільному житті. Освіта виконує двояку роль у формуванні соціальної активності індивіда. По-перше, при отриманні освіти відбувається засвоєння накопичених знань, цінностей й досвіду, в тому числі й соціального. З іншого боку, закладаються основи суспільно корисної діяльності. По-друге, інститут освіти є важливим механізмом соціального успадкування, забезпечує спадкоємність поколінь.

Процес зміни орієнтирів соціалізації в системі освіти йде в основному стихійно, а отже, зростає внесок інших каналів соціалізації. Слід зазначити, 52% респондентів вказали, що соціальну активність в особистості повинна формувати школа, 35,0% вважають, що її повинен формувати заклад вищої освіти, а кожен п'ятий – що соціальну активність особистості повинен

формувані дитячий садок. Однак лише 30,0% респондентів вважають, що їх соціальна активність сформована під впливом установ освіти (школи, коледжу). Таким чином, спостерігається декларована роль освіти в процесі формування соціальної активності студентської молоді і недостатньо активна її участь у цьому процесі. Статусні і референтні групи також є факторами впливу на формування соціальної активності підростаючого покоління. Зазначені агенти соціалізації сьогодні грають одну з визначальних ролей. 30% респондентів в якості фактора формування соціальної активності особистості розглядають сьогодні друзів. Разом з тим роль референтних груп у формуванні соціальної активності індивіда може бути як позитивною, так і негативно спрямованою. Якщо в найближчому оточенні індивіда знаходяться люди, які є для нього значущими, у яких яскраво виражені цінності та установки на громадську діяльність, то він і сам несвідомо (або усвідомлено) буде прагнути бути схожим на них. В іншому випадку – якщо оточення людини складають люди з девіантною поведінкою – це відображається і в його діях.

У рамках дослідження нас цікавило питання про вплив громадських організацій на соціальну активність здобувачів вищої освіти. Отримані результати підтвердили, що соціалізуюча роль громадських організацій в Україні також невелика, оскільки більшість з них не мають достатнього досвіду роботи з молоддю, а часом і чітких програм діяльності. Так, членами громадських організацій є 6% респондентів. Причому 45% опитаних вважають, що їх роль у формуванні соціальної активності молоді є вкрай низькою, а 30,0% про їхню діяльність нічого не знає.

Таким чином, дослідження показало, що, з одного боку, декларується потреба в підвищенні соціальної активності здобувачів вищої освіти соціономічних професій, а з іншого боку, наявні громадські організації не реалізують завдання, значимі для суспільства і молоді. В сучасних умовах громадські організації не є значущим фактором, що впливає на формування і розвиток соціальної активності молодого покоління, незважаючи на зростаючу в суспільстві потребу в цьому.

Ширші можливості формування і детермінації змісту соціальної активності здобувачів вищої освіти соціономічних професій знаходяться в руках засобів масової інформації. Їх діяльність ми можемо назвати досить сильним «інструментом», що визначає зміст соціальної активності студентської молоді [6]. Дослідження зафіксувало – 38% опитаних вважають, що засоби масової інформації повинні відігравати основну роль у формуванні соціальної активності молоді людини, а саме надавати знання про соціально значущі види діяльності і процеси. Проведене дослідження дозволило зробити висновок про те, що виділені нами чинники залежні від тих змін, які ми можемо спостерігати в суспільстві. Трансформаційні процеси відбуваються і в політиці держави, і в діяльності інститутів соціалізації. Основне зафіксоване протиріччя полягає в наявності різноманітних інститутів, які можуть брати участь у формуванні соціальної активності молоді, і відсутності подібної цілеспрямованої діяльності з їхнього боку.

Перейдемо до розгляду суб'єктивних чинників формування і розвитку соціальної активності здобувачів вищої освіти. До них відносяться: інтерес до соціальної активності і особистий досвід участі в соціальній діяльності індивіда. Дослідження показало, що важливими факторами, що впливають на формування соціальної активності здобувачів вищої освіти, є інтерес до неї і потреба бути соціально активною особистістю. Інтерес до соціальної активності означає готовність суб'єкта виконувати обов'язки, вимоги, що становлять зміст різних соціальних ролей в суспільстві.

Ми робимо висновок, що в сучасних умовах громадські організації не є значимим чинником, що впливає на формування і розвиток соціальної активності молодого покоління, незважаючи на зростаючу в суспільстві потребу в цьому. Іншими словами, інтерес до активності – це стійке прагнення особистості до засвоєння багатства цивільних навичок і реалізації їх в практичній діяльності, що є одним з важливих чинників формування соціально активної особистості. Одним з індикаторів, що характеризують установку особистості на успішне формування соціальної активності, є усвідомлення нею важливості цієї якості.

Дослідження показало, що близько 80,0% опитаних вважають, що соціальну активність особистості необхідно формувати, і лише близько 10,0% – що її формувати не потрібно. Наше дослідження дозволило виявити досить суперечливе сприйняття здобувачами вищої освіти соціальної активності особистості. Так, у 60,0% респондентів інтерес до соціальної активності є, більш того, половина опитаних вважають, що вона необхідна для того, щоб бути успішним у житті. При цьому лише 25,0% респондентів вважають себе соціально активними особистостями, ще 40,5% зазначили, що вони швидше зараховують себе до активної особистості, ніж до неактивної. Якщо розглядати це питання в гендерному аспекті, то істотних розбіжностей у думках юнаків і дівчат не спостерігається.

Таким чином, дослідження дозволило виявити одне з протиріч в формування соціальної активності особистості: з одного боку, очевидна зростаюча потреба суспільства у формуванні особливого типу особистості, яка характеризується громадянською свідомістю і установкою на різні види соціальної діяльності, з іншого боку, у молодого покоління відсутня потреба в знаннях про соціальну активність. Таким чином, молоді в сучасних умовах властиво прояв «пасивного» інтересу до соціальної активності, а не «діяльній» участі в соціальному житті закладу вищої освіти, суспільства.

Як відомо, особистий досвід участі в соціальній діяльності є важливим фактором, що впливає на формування і розвиток соціальної активності студентської молоді. Дослідження показало, що більшість респондентів не мають такого досвіду, за винятком участі в навчальній, спортивній діяльності, участі в художній самодіяльності та участі у студентському самоврядуванні закладу вищої освіти. Таким чином, досвід освоєння різних форм участі в соціальній діяльності призводить до вибору найбільш ефективних, з точки зору індивіда, їх форм. Однак таке коло діяльності студентів не охоплює всі види діяльності, пов'язані з соціальною

активністю особистості. Все це свідчить про слабкий вплив особистого досвіду респондентів на формування їх соціальної активності [2, с.25-28].

Встановлено, що у сучасному суспільстві спостерігається низька соціальна активність більшості здобувачів вищої освіти, обумовлена, по-перше, відсутністю особистісної зацікавленості студентської молоді; по-друге, самої соціальної реальністю і тими умовами, в яких здійснюється суспільно корисна діяльність, і її схваленням з боку самих молодих людей у соціумі. Виникає протиріччя між необхідністю формування в суспільстві “громадянина-суспільного діяча” і реальної трансляції, функціонування цих норм у практичній діяльності.

Так, гальмівними факторами формування соціальної активності є не сформованість або відсутність соціальних інститутів, які покликані організовувати і регулювати соціальну активність (наприклад, формальне студентське самоврядування у закладі вищої освіти), а відсутність необхідних економічних, соціальних, соціокультурних, правових та організаційних умов, стан здоров'я тощо. Також гальмують прояви соціальної активності: мізантропія, егоїзм, зневага в оточуючих людях, відсутність гарної поінформованості молоді про можливості активної участі в різних сферах життя суспільства та самореалізації, особистісна незацікавленість, зневага в суспільні ідеали, байдужість суспільства тощо. Так, наприклад, брак часу через необхідність поєднання навчання із працею, гальмує формування соціальної активності, проте може бути і надуманим виправданням. Застарілі методи навчання та виховання можуть стримувати прояви ініціативності та самостійності здобувачів вищої освіти. Відсутність попереднього соціального досвіду може суттєво гальмувати прояви соціальної активності майбутніх фахівців.

Виділені нами групи факторів можуть надавати безпосередній і непрямий вплив на формування соціальної активності майбутніх фахівців соціономічних професій. В сучасних умовах зазначені фактори мають суперечливий вплив на становлення соціально активної особистості, хоча сама соціальна активність є однією з провідних якостей, передумовою гармонізації відносин із суспільством. Також нами визначено соціальну активність як професійну спрямованість фахівців соціономічних професій, в процесі якої професійні компетенції усвідомлено використовуються фахівцем (при безпосередній взаємодії з людиною, що звернулася за допомогою) з метою надання соціальної, педагогічної та психологічної допомоги для поліпшення якості її життєдіяльності.

Література

1. Бех, І. Д. Виховання особистості. Кн. 1. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади [Текст] / І. Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.

2. Браніцька Т. Р. Загальна характеристика фахівця соціономічної професії [Електронний ресурс] / Т. Р. Браніцька // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна» – 2012. – № 6. – С. 25–28.

3. Буркова Л. В. Визначення класу соціономічних професій / Л. В. Буркова // Практична психологія та соціальна робота. – № 7. – 2010. – С. 68–73.

4. Герасімова Н. Є. Підготовка спеціалістів у ВНЗ [Текст] / Н. Є. Герасімова

// Вісник Черкаського університету. – 2008. – Вип. 136. – С. 109–112.

5. Ермолаева Е.С. Параметри психологічного благополуччя студентів / Е.С. Ермолаева // [Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки](#). – 2017. – Вип.4 (2). – С. 36-40.

6. Зайко А. П. Факторы формирования социальной активности современных студентов колледжей [Текст] / А. П. Зайко // Дискуссия. – 2015. – № 6. // <http://www.journal-discussion.ru/publication.php?id=1377>

7. Корчова О. М. Риторична компетентність як складник професійної підготовки соціальних педагогів [Електронний ресурс] / О. М. Корчова // Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. – 2013. – Вип. 22. – С. 23–28. – (Сер. : Педагогічні науки). // http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgnpu_2013_22_6.

8. Лугинина Т.А. Гражданская адаптация молодежи в сфере общественных объединений / автореф. дис... канд. социолог. наук: 22.00.06 / Лугинина Татьяна Анатольевна, Екатеринбург. 2002. С. 14.

9. Милакова В.В. Психологические аспекты профессиональной подготовки специалистов помогающих профессий / В.В. Милакова // Материалы Всероссийской научно-практической конференции «Ресурсы социальной работы в XXI веке». – Казань: КГМУ, 2006. – С. 129-131.

10. Сапронов А.В. Социальная активность как конструктивная основа образа жизни молодежи в условиях социокультурных трансформаций / автореф. дис. ... канд. социол. наук: 22.00.06 / Сапронов Алексей Викторович, Курск. 2007. – С. 36.

11. Тетерский С.В. Воспитание социальной инициативности детей и молодежи [Текст] : автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.02 / Тетерский Сергей Владимирович, Тамбов. 2004. – 43с.

12. Delamare le deist F., Winterton J. Что такое компетенции? / Пер. с англ. Я. Ю. Епутаев (2008). // <http://www.hr-portal.ru/article/chto-takoe-kompetencii>

References

1. Bekh, I. (2003). *Vykhovannia osobystosti. Kn. 1. Osobystisno orientovanyi pidkhid: teoretyko-tekhnolohichni zasady* [Personal education. Book. 1. Personally oriented approach: theoretical and technological basis], – К.: Lybid, 2003. – 280 [in Ukrainian].

2. Branitska, T. (2012). *Zahalna kharakterystyka fakhivtsia sotsionomichnoi profesii* [General characteristics of socionomic specialist], Zbirnyk naukovykh prats Khmelnytskoho instytutu sotsialnykh tekhnolohii Universytetu «Ukraina» – Collection of scientific works of Khmelnytsky Institute of Social Technologies, University of Ukraine, 6, 25–28 [in Ukrainian].

3. Burkova, L. (2010). *Vyznachennia klasu sotsionomichnykh profesii* [Definition of the class of socionomic professions], *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota* – Practical Psychology and Social Work, 7, 68–73 [in Ukrainian].

4. Herasimova, N. (2008). *Pidhotovka spetsialistiv u VNZ* [Training of specialists in universities], *Visnyk Cherkaskoho universytetu* – Bulletin of Cherkasy University, Bul. 136, 109–112 [in Ukrainian].

5. Iermolaieva, Ye. (2017). *Parametry psykholohichnoho blahopoluchchia studentiv* [Parameters of psychological well-being of students], *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seria: Psykholohichni nauky* – Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Psychological Sciences, Bul.4 (2), 36-40 [in Ukrainian].

6. Zaiko, A. (2015). *Fakторы formirovaniya sotsyalnoi aktyvnosti sovremennykh studentov kolledzhei* [Factors in the formation of social activity of modern college students], *Diskusyia* – Discussion, 6, URL: <http://www.journal-discussion.ru/publication.php?id=1377> [in Russian].

7. Korchova, O. (2013) *Rytorychna kompetentnist yak skladnyk profesiinoi*

pidhotovky sotsialnykh pedahohiv [Elektronnyi resurs] Rhetorical competence as a component of vocational training for social educators. Online resource] *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka* (Ser. : Pedahohichni nauky) – Bulletin of the Glukhiv National Pedagogical University named after Alexander Dovzhenko, (Ser. : Pedagogical Sciences), Bul. 22, 23–28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgnpu_2013_22_6. [in Ukrainian].

8. Luhnynina, T. (2002) *Hrazhdanskaia adaptatsiia molodezhy v sfere obshchestvennykh obiedyneni / avtoref. dys... kand. sotsyoloh. nauk: 22.00.06* [Civic adaptation of youth in the field of public associations / author. diss. sociologist. Sciences: 22.00.06], Ekaterynburh, 14 [in Russian].

9. Mylakova, V. (2006) *Psikhologicheskiye aspekty professionalnoi podgotovky spetsyalystov pomohaiushchykh professyi* [Psychological aspects of vocational training of assistants] *Materyaly Vserossiyskoi nauchno-praktycheskoi konferentsyy «Resursy sotsyalnoi raboty v XXI veke»* – Proceedings of the All-Russian Scientific and Practical Conference "Resources of Social Work in the 21st Century", Kazan, KHMU, 129-131 [in Russian].

10. Sapronov, A. (2007) *Sotsyalnaia aktivnost kak konstruktivnaia osnova obraza zhizny molodezhy v usloviakh sotsyokulturnykh transformatsyi / avtoref. dys. ... kand. sotsyol. nauk: 22.00.06* [Social activity as a constructive basis of youth lifestyle in conditions of socio-cultural transformations / author's abstract. diss. ... cand. social. Sciences: 22.00.06], 36 [in Russian].

11. Teterskiy, S. (2004) *Vospytanye sotsyalnoi ynytsyativnosti detei y molodezhy [Tekst] : avtoref. dys. d-ra ped. nauk: 13.00.02* [Upbringing of social initiative of children and youth [Text]: author. diss. Dr. ped. Sciences: 13.00.02], Tambov, 43 [in Russian].

12. Delamare le deist F., Winterton J. Chto takoe kompetentsyy? / Per. s anhl. Ya. Yu. Eputaev (2008). // <http://www.hr-portal.ru/article/chto-takoe-kompetencii>

АНОТАЦІЯ

У статті представлені результати авторського емпіричного дослідження факторів, що впливають на формування соціальної активності здобувачів вищої освіти соціономічних професій. Автором дається робоче визначення поняття "соціальна активність", доводиться можливість його використання в рамках даного дослідження. Соціальна активність є однією із провідних якостей особистості, передумовою гармонізації її відносин із суспільством і державою, стабілізує єдність цілей суспільного і державного розвитку. У статті розкривається зміст професійних якостей майбутніх фахівців соціономічних професій, місце соціальної активності в структурі фахової підготовки педагогіє, соціальних працівників та психологіє як представників соціономічного напрямку. Також показана роль об'єктивних та суб'єктивних факторів, що впливають на формування соціальної активності здобувачів вищої освіти. У сучасних умовах зазначені фактори роблять суперечливий вплив на становлення соціально активної особистості в контексті фахової підготовки. Основне протиріччя, яке зафіксовано в статті, полягає в наявності різноманітних інститутів (сім'я, освіта, ЗМІ та ін.), які можуть брати участь у формуванні соціальної активності молоді, і відсутності їх цілеспрямованої діяльності. Не менш важливим протиріччям формування соціальної активності майбутніх фахівців соціономічних процесів є так само і те, що зростає потреба суспільства у формуванні особливого типу особистості, яка характеризується громадянською свідомістю й установкою на різні види соціальної діяльності.

Ключові слова: здобувачі вищої освіти, майбутні фахівці, професійна компетентність, соціальна активність, соціономічні професії.